

Diplomáciai védelem a nemzetközi kapcsolatokban

NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK SZAK

Schiffner Imola

Projekt azonosító: EFOP-3.6.2-16-2017-00007

1.BEVEZETÉS, A DIPLOMÁCIAI VÉDELEM MIBENLÉTE

Olvasólecke

Tanulási útmutató

Tartalom: A lecke bemutatja a diplomáciai védelem legfontosabb alapvetéseit. Elhelyezi a nemzetközi jog rendszerében és elhatárolja az általános felelősségtani kérdésektől.

Áttekintésre szánt javasolt minimum időtartam: 15 perc

Tanulásra szánt javasolt minimum időtartam: 25 perc

A témakör vázlata

1. A diplomáciai védelem mibenléte
2. A diplomáciai védelem funkciója és elhelyezése a nemzetközi jogban
3. A diplomáciai védelem és az állami felelősség kapcsolata

A témakör általános áttekintése

1.A diplomáciai védelem mibenléte

„Mindenki, aki rosszul bánik egy polgárral, közvetve megsérti azt az államot is, amelynek védelmeznie kell ezt a polgárt. A sérelmet szenvedett polgár szuverénjének meg kell torolnia a tettet. És ha lehetséges, kényszerítenie kell a támadót, hogy teljes elégtételt adjon, vagy meg

kell büntetnie őt, különben a polgár nem kapja meg azt a védelmet, mely a polgári társadalom fő célja.” (Emerigo Vattel)

Mikor? Kinek? Kitől?Milyen esetekben?Mit?

Mikor?

A diplomáciai védelem nyújtására nemzetközi, tehát a nemzetközi jogot és egyben a másik állammal szemben fennálló nemzetközi kötelezettségeket sértő jogsértés esetén kerül sor (Ha a sérelem nem éri el a jogsértés szintjét és csak érdeksérelem valósul meg akkor konzuli védelem biztosítható)

A diplomáciai védelem érvényesítésének központi kérdései közé tartozik; **milyen jellegű jogsértések** eredményezhetik mégis az állam részéről a döntést, hogy diplomáciai védelmet nyújt. A diplomáciai védelem gyakorlására okot adó jogsértés típusának meghatározására a nemzetközi jog jogosult. A jogsértések közös elemének tekinthető leginkább hogy a *külföldiek bánásmódját érintő szabályok* megsértésének körébe illeszkedik.

Főbb típusai:

1.Emberi jogi jogsértések

pl.: kínzás, embertelen bánásmód, élethez való jog megsértése, diszkrimináció

2. Az igazságszolgáltatás megtagadása (fair eljárás szabályai)

3. Gazdasági jogsértések (tulajdonhoz való jog sérelme, vállalkozási szabadság) pl.: kisajátítás

Kiemelkedik a kategóriák közül **az igazságszolgáltatás megtagadása** esete, ami abban különbözik a külföldiek sérelmére elkövethető más nemzetközi jogsértéstől, hogy a nemzetközi felelősség csak a helyi hatóságok aktív vagy passzív magatartásának következményeként áll be.

Kinek?

A diplomáciai védelem gyakorlata szerint a védelem az állam személyi szuverenitása alá tartozóknak nyújtható, így tehát elsősorban az állam állampolgárainak illetve az állam honosságával rendelkező jogi személyeknek. Bár a nemzetközi jog a diplomáciai védelem nyújtásának feltételeként határozza meg az állampolgárságot, az állampolgárság meghatározása az államok kizárólagos hatásköre, így annak eldöntése kinek nyújthat védelmet egy nemzetközi

jogsértés esetén. A diplomáciai védelem tradicionális felfogása azt is meghatározza, hogy csak a tényleges állampolgársággal rendelkező egyéneknek biztosítható védelem, az utóbbi évtizedek felülírni látszanak a Nottebohm-ügy alapvető megállapítását, és a formális kapcsolatot is elegendőnek ítélik.

Ezen túlmenően a 2006. évi Egyezménytervezet alapján a menekülteknek és a hontalanoknak is nyújtható diplomáciai védelem a szokásos tartózkodási helyük szerinti állam részéről.

Kitől?

A diplomáciai tényleges védelem körében az állampolgárt vagy a társaságot ért jogsérelem miatt az egyén állampolgárságának, illetve a társaság honosságának **állama** érvényesít igényt a jogsértő állammal szemben. Tehát a szuverenitás hordozója, a külügyi kiváltságok gyakorlója rendelkezik azzal a jogosultsággal, hogy védelmet nyújtson.

A jelenleg fennálló nemzetközi joggyakorlat az *állam nevében fellépő/eljáró, az állam külügyi hatáskörrel rendelkező szervének, tisztviselőjének* fellépését tekinti elfogadható a diplomáciai védelem feltételeinek teljesülése esetén.

Felmerül a kérdés, hogy az *Európai Unió*, mint speciális politikai és jogi entitás nyújthat –e diplomáciai védelmet, tekinthető –e ebben az értelemben államnak.

A hatályos uniós jogi rendelkezések egyértelműen konzuli védelmet biztosítanak a harmadik államokban bajba került uniós polgárok számára, így a diplomáciai védelem nyújtása továbbra is a hagyományos értelemben vett államok kiváltsága.

Milyen esetekben?

Az állam joga a diplomáciai védelem gyakorlására diszkrecionális, a nemzetközi jogban erre sem kötelezi. Az állam többféle szempontot vehet figyelembe az egyén érdekei mellett a diplomáciai védelem nyújtásának eldöntésekor.

Így mérlegelheti:

- annak az egyéni jognak, jogosultságnak a fajtáját, melyet a külföldi állam megsértett
- jogsértés súlyosságát;
- az okozott kár mértékét
- az állampolgárságot adó állam álláspontját a jogsértő állam jogi rendszere és politikai beállítódásával kapcsolatban;
- a két állam közötti kapcsolatok romlásának veszélyét, lehetőségét;

- tagság egy politikai vagy gazdasági blokkban, közösségben, mely baráti vagy ellenséges a jogsértő állammal;
- külföldi politikai tekintélyt és belföldi politikai nyomást

Feltétele ugyanakkora diplomáciai védelem gyakorlásának, hogy az eredeti jogsértést elszenvedő természetes vagy jogi személy a rendelkezésre álló belső jogorvoslatokat már kimerítette.

2. A diplomáciai védelem funkciója és a jogintézmény elhelyezése a nemzetközi jogban

A diplomáciai védelem nem része a diplomáciai jog szabályozási területének, hiszen addig, amíg a diplomáciai jog az államok közötti kapcsolatokat szabályozza, addig a diplomáciai védelem az állampolgárokat ért nemzetközi jogsértések esetén használt igényérvényesítési eszköz.

A diplomáciai védelem történetileg is a legelső, és sok esetben még a mai napig is az egyetlen lehetősége az egyénnek arra, hogy a nemzetközi jog alapján igényt érvényesítsen. Az egyén ugyanis az emberi jogok védelme érdekében létrehozott bíróságokat leszámítva nem lehet peres fél nemzetközi bírói fórum, például a Nemzetközi Bíróság előtt sem. A diplomáciai védelem intézménye nem veszítette jelentőségét azáltal, hogy már vannak olyan bíróságok, amelyek az egyének kérelmeivel foglalkoznak, hiszen egyáltalán nem garantálja semmi, hogy valamely bíróság jogosult lesz eljárni az adott egyén sérelmével kapcsolatos ügyben. A diplomáciai védelem a következő feladatokat látja el:

- Az állampolgárok (egyének) védelme
- az állampolgárnak jogsértést okozó állam felelősségre vonása- felelősségrevonási eszköz
- államok közötti nemzetközi vita rendezési eszköze

3. A diplomáciai védelem és az állami felelősség kapcsolata

A diplomáciai védelem intézménye szoros kapcsolatban áll az államok felelősségének jogterületével és ezt a kapcsolatot nemcsak a két jogterület együttes kodifikálásának kísérlete erősíti meg.

A két jogintézmény között azonban akad egy olyan jellemző különbség, melynek alapján a Nemzetközi Jogi Bizottság is a külön kodifikáció mellett döntött. Az elhatárolás lényege pedig az állam jogsértő magatartása következményeinek érvényesíthetőségén alapul. A diplomáciai védelem szabályozása ugyanis nem a felelősség keletkezésének kérdésével foglalkozik, hanem az ún. elsődleges szabályok megsértése esetén biztosít nemzetközi igényérvényesítési lehetőséget. Tehát a diplomáciai védelem az egyént ért jogsértés felelősséget keletkeztető esetében nemzetközi szinten teszi érvényesíthetővé a jogorvoslathoz való igényt, azzal, hogy itt az államot közvetett módon éri jogsértés a másik állam részéről.

A Nemzetközi Jogi Bizottság 2001-es Felelősségtervezete¹ 44. cikkének megfogalmazása is alátámasztja a diplomáciai védelem igényérvényesítő jellegét a nemzetközi felelősség vonatkozásában, így tehát kijelenthető, hogy a diplomáciai védelem joga és az államok felelősségének szabályozása a kérelmek megengedhetőségének kérdésénél találkozik.² Természetesen csak abban az esetben, ha a megsértett elsődleges szabály a külföldiekkel való bánásmód kérdéseit rendezzi.

Ahhoz, hogy a diplomáciai védelem szabályozását alkalmazni lehessen, feltételezni kell, hogy az állam, ahol a diplomáciai védelmet gyakorló állam állampolgára tartózkodott ténylegesen megsértette a nemzetközi jogot. Tehát ha az elsődleges „jogviszony” megsértésével létrejön az úgynevezett másodlagos jogviszony, felelősségi jogviszony, melynek speciális sértetti köre esetén alkalmazható a diplomáciai védelem eszköze.

Felhasznált irodalom:

Schiffner Imola: Diplomáciai védelem a nemzetközi jogban, PhD Disszertáció, 2010.

Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts 2001., A/56/10

Commentary to the Draft Arts on Diplomatic Protection adopted on Second reading, Commentary to Art 1. p.25. (A/61/10). in Yearbook of the International Law Commission, 2006, vol. II, Part Two.

Nagy Károly: Az állam felelőssége a nemzetközi jog megsértése miatt; Akadémiai Kiadó, Bp.1991.

¹ Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts 2001., A/56/10.

² Martins Paparinskis: Investment Arbitration and the Law of Countermeasures, British Yearbook 2008, Oxford, p.279.

Nota bene!-Fontos fogalmak

igazságszolgáltatás megtagadása, állami felelősség, állampolgárság, szuverenitás

Önellenőrző kérdések:

Hogyan kapcsolódik össze az állami felelősség szabályozása és a diplomáciai védelem?

Melyek a diplomáciai védelem funkciói?

Kiknek és mikor nyújtható diplomáciai védelem?

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával. A tananyag elkészítését az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

